

ВІДСТАВКА СЛУЖБОВЦІВ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ

Проаналізовано національне законодавство з питань відставки службовців правоохоронних органів. Виділено ознаки відставки та дано авторське визначення поняття «відставка службовців правоохоронних органів».

Проанализировано национальное законодательство по вопросам отставки служащих правоохранительных органов. Выделены признаки отставки и дано авторское определение понятия «отставка служащих правоохранительных органов».

National legislation in the sphere of law enforcement agencies officials' resignation is analyzed. The features of resignation are marked out and the author's definition to «law enforcement agencies officials' resignation» is presented.

Завдання та функції, які здійснюють правоохоронні органи, а також умови та характер проходження в них служби обумовлюють необхідність встановлення певних особливостей в правовому регулюванні трудових відносин цієї категорії працюючих. Однією з особливостей є встановлення такої підстави припинення трудових правовідносин із службовцями правоохоронних органів, як відставка. Одразу підкреслимо, що національне законодавство не містить легального визначення зазначеного терміна. У той же час в юридичній літературі є певні напрацювання в цій сфері. Так, С. А. Авак'ян під відставкою розуміє добровільне або недобровільне залишення посади окремою посадовою особою чи припинення повноважень колегіальним органом у повному складі [1, с. 412]. На думку А. Ф. Ноздрачова, відставка – це тимчасове або постійне припинення державно-службових відносин за заявою державного службовця або без його прохання [2, с. 479]. Л. П. Гаращенко вказує, що відставка державного службовця є однією з підстав припинення державної служби службовцем, який займає посаду першої або другої категорії, за його письмовою заявою [3, с. 106].

З метою визначення власного бачення категорії «відставка» в контексті служби в правоохоронних органах дослідимо норми національного законодавства, які закріплюють правила припинення трудових правовідносин за цією підставою. Так, відповідно до п. 4 ч. 1 ст. 30 Закону України «Про державну службу», державна служба припиняється у разі відставки державних службовців, які займають посади першої або другої категорії. Отже, застосування цієї підстави

припинення державної служби можливо лише стосовно державних службовців, які займають посади першої або другої категорії. А це, відповідно до ст. 25 Закону, – посади голів державних комітетів, що не є членами Уряду України, голів інших центральних органів державної виконавчої влади при Кабінеті Міністрів України, Постійного Представника Президента України в Республіці Крим, представників Президента України в областях, містах Києві та Севастополі, перших заступників міністрів, перших заступників голів державних комітетів, що входять до складу Уряду, керівників Адміністрації Президента України, Секретаріату Верховної Ради України та інші прирівняні до них посади (перша категорія); посади заступників керівника Адміністрації Президента України, заступників керівника Секретаріату Верховної Ради України, заступників керівника апарату Кабінету Міністрів України, керівників структурних підрозділів Секретаріату Верховної Ради України, секретаріатів постійних комісій Верховної Ради України, Адміністрації Президента України, апарату Кабінету Міністрів України, радників та помічників Президента України, Голови Верховної Ради України, Прем'єр-міністра України, заступників міністрів, заступників голів державних комітетів, які входять до складу Уряду, перших заступників, заступників голів комітетів та інших центральних органів державної виконавчої влади при Кабінеті Міністрів України, першого заступника Постійного Представника Президента України в Республіці Крим, перших заступників глав обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій та інші прирівняні до них посади (друга категорія).

Для виходу у відставку необхідним є письмова заява державного службовця з проханням про відставку та наявність однієї з таких підстав:

- принципова незгода з рішенням державного органу чи посадової особи, а також етичні перешкоди для перебування на державній службі;

- примушування державного службовця до виконання рішення державного органу чи посадової особи, яке суперечить чинному законодавству, що може заподіяти значної матеріальної або моральної шкоди державі, підприємствам, установам, організаціям або об'єднанням громадян, громадянину;

- стан здоров'я, що перешкоджає виконанню службових повноважень.

Норми ст. 31 Закону дозволяють відмовити у задоволенні заяви державного службовця про відставку. Так, відповідно до ч. 3 цієї статті, відставка приймається або в ній дається мотивована відмова державним органом або посадовою особою, які призначили державного службовця на цю посаду. Рішення про прийняття відставки або відмову в ній ухвалюються у місячний термін. У разі відмови у відставці державний службовець повинен продов-

жувати виконання службових обов'язків і має право на звільнення в порядку, передбаченому Кодексом законів про працю України (наприклад, за власним бажанням).

У разі відставки державного службовця, який не досяг пенсійного віку, але має страховий стаж для чоловіків – не менше 25 років, для жінок – не менше 20 років і відпрацював на посадах першої чи другої категорії не менш як п'ять років, йому виплачується щомісячно 85 відсотків його посадового окладу з урахуванням надбавок за ранг та за вислугу років до досягнення пенсійного віку. У разі призначення пенсії за віком, працевлаштування, засудження за скоєння злочину ці виплати припиняються.

Відставку як підставу звільнення з посади судді закріплює п. 9 ч. 5 ст. 126 Конституції України та п. 9 ч. 1 ст. 15 Закону України «Про статус суддів». Відповідно до ч. 1 ст. 43 Закону України «Про статус суддів» кожен суддя за умови, що він працював на посаді судді не менше 20 років, має право на відставку, тобто на звільнення його від виконання обов'язків за власним бажанням або у зв'язку із закінченням строку повноважень. Абзаци 2 та 3 ч. 4 ст. 43 Закону встановлює також інші посади (наприклад, прокурорів та слідчих), робота на яких зараховується до стажу роботи, що дає право на відставку судді. Суддя також має право на відставку за станом здоров'я, що перешкоджає продовженню виконання обов'язків.

Отже, право на відставку у судді виникає у двох випадках: перше, за наявності стажу роботи на посаді судді та інших посадах, визначених законом, 20 років; по-друге, у зв'язку зі станом здоров'я, що перешкоджає продовженню виконання обов'язків.

Слід зазначити, що, на відміну від Закону України «Про державну службу», Закон України «Про статус суддів» не передбачає яких-небудь обмежень, що дозволяють відмовити в задоволенні заяви судді про відставку. Даний підхід є більш правильним, оскільки рішення про звільнення у відставку є невід'ємним правом службовця та забезпечує свободу праці.

Для суддів, які звільняються за цією підставою, законодавством передбачені значні переваги. Так, за суддею, який перебуває у відставці, зберігається звання судді і такі ж гарантії недоторканності та соціального захисту, як і до виходу у відставку, а також зберігається право на медичне обслуговування в тих медичних закладах, в яких він перебував на обліку, право на безплатний проїзд у громадському транспорті (крім таксі). Судді, який пішов у відставку, виплачується вихідна допомога без сплати податку у розмірі місячного заробітку за останньою посадою за кожен повний рік роботи на посаді судді, але не менше шестимісячного заробітку. Пенсія судді, який пішов у відставку, за наявності відповідного віку і стажу роботи виплачується на умовах, передбачених ст. 37 Закону України «Про державну службу». Судді у ві-

дставці, який має стаж роботи на посаді судді не менше 20 років, виплачується за його вибором пенсія або звільнене від сплати податку щомісячне довічне грошове утримання в розмірі 80 відсотків заробітної плати працюючого на відповідній посаді судді. За кожний повний рік роботи понад 20 років на посаді судді розмір щомісячного довічного грошового утримання збільшується на два відсотки заробітку, але не більше ніж до 90 відсотків заробітку судді. Судді у відставці, який має стаж роботи на посаді судді менше 20 років і досяг 55-річного віку (для жінок – 50 років), розмір щомісячного грошового утримання обчислюється пропорційно кількості повних років роботи на посаді судді. При досягненні таким суддею пенсійного віку за ним зберігається право на одержання щомісячного довічного грошового утримання в зазначеному розмірі, або, за його вибором, призначається пенсія на умовах, передбачених ст. 37 Закону України «Про державну службу».

Відставка судді припиняється рішенням кваліфікаційної комісії суддів за місцем проживання судді чи його попередньої роботи внаслідок повторного обрання на посаду судді; вчинення проступку, несумісного зі званням судді; винесення обвинувального вироку, що набрав законної сили, а також у разі закриття кримінальної справи з nereабілітуючих підстав за згодою судді; втрати громадянства України. В останніх трьох випадках разом з припиненням відставки суддя втрачає гарантії недоторканності. Суддям, відставку яких припинено, виплачується пенсія на загальних підставах.

Пункт 62 Положення про проходження служби рядовим і начальницьким складом органів внутрішніх справ встановлює, що звільнення осіб рядового і начальницького складу зі служби проводиться: а) у запас Збройних Сил України (з постановкою на військовий облік), якщо звільнені особи не досягли граничного віку, встановленого Законом України «Про військовий обов'язок і військову службу» для перебування в запасі осіб, які мають військові звання і за станом здоров'я придатні до військової служби; б) у відставку, якщо звільнені особи досягли граничного віку, встановленого Законом України «Про військовий обов'язок і військову службу» для перебування в запасі осіб, які мають відповідні військові звання або визнані військово-лікарськими комісіями непридатними за станом здоров'я до військової служби (із зняттям з військового обліку).

Відповідно до ст. 28 Закону України «Про військовий обов'язок і військову службу» військовозобов'язані, які перебувають у запасі та мають військові звання рядового, сержантського і старшинського складу, поділяються на розряди за віком: 1) перший розряд — до 35 років; 2) другий розряд: рядовий склад — до 40 років; сержантський і старшинський склад: сержанти і старшини — до 45 років; прапорщики і мічмани — до 50 років. Особи офіцерського складу, які перебувають у запасі,

поділяються на розряди за віком: 1) перший розряд: молодший офіцерський склад — до 45 років; старший офіцерський склад: майор (капітан 3 рангу), підполковник (капітан 2 рангу) — до 50 років; полковник (капітан 1 рангу) — до 55 років; вищий офіцерський склад — до 60 років; 2) другий розряд: молодший офіцерський склад — до 50 років; старший офіцерський склад: майор (капітан 3 рангу), підполковник (капітан 2 рангу) — до 55 років; полковник (капітан 1 рангу) — до 60 років; вищий офіцерський склад — до 65 років. Граничний вік перебування в запасі другого розряду є граничним віком перебування в запасі та у військовому резерві.

За особами рядового і начальницького складу, звільненими в запас або відставку за віком, через хворобу, скороченням штатів або обмеженим станом здоров'я, які мають вислугу 20 років і більше (в пільговому обчисленні), та членами їх сімей зберігається право на медичне обслуговування та санаторно-курортне лікування в медичних закладах, санаторіях і будинках відпочинку системи Міністерства внутрішніх справ.

Особам середнього, старшого і вищого начальницького складу, крім осіб середнього і старшого начальницького складу міліції, які бездоганно прослужили в органах внутрішніх справ 20 і більше років (у пільговому обчисленні), а тим, які мають особливі заслуги, — незалежно від вислуги років, при звільненні в запас або відставку наказами начальників, які здійснюють звільнення, може надаватися право носіння встановленої форми одягу. Цими ж начальниками можуть бути позбавлені цього права особи, засуджені за вчинення злочину, або такі, що вчинили проступки та дії, які дискредитують звання рядового і начальницького складу органів внутрішніх справ.

Отже, Положення не наділяє осіб рядового та начальницького складу органів внутрішніх справ, звільнених у відставку, додатковими правами та пільгами порівняно зі звільненими у запас. Єдина відмінність — зняття з військового обліку.

Певну відмінність в правовому статусі осіб рядового та начальницького складу органів внутрішніх справ, звільнених в запас та відставку, встановлює п. а) ч. 1 ст. 13 Закону України «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб», який передбачає, що особам рядового і начальницького складу органів внутрішніх справ, які мають вислугу 20 років і більше, пенсії за вислугу років призначаються: за вислугу 20 років — 50 %, а звільненим у відставку за віком або за станом здоров'я — 55 % відповідних сум грошового забезпечення.

Аналізуючи вищезазначені норми, можна виділити наступні ознаки відставки. По-перше, відставка застосовується при припиненні державної служби, в тому числі правоохоронної та військової. По-друге, як видно з переліку підстав відставки, вона має місце головним чином тоді, коли ініціатива в припиненні трудових пра-

вовідносин виходить від службовця. У той же час національне законодавство закріплює можливість відставки незалежно від волі службовця. По-третє, вихід у відставку дає певні переваги порівняно з іншими підставами припинення трудових правовідносин. Зі змісту Закону України «Про статус суддів» випливає ще одна ознака відставки, а саме: почесність припинення трудових правовідносин за цією підставою, визнання заслуг цих осіб державою.

Вважаю доцільним передбачити відставку як підставу припинення трудових правовідносин з усіма державними службовцями та службовцями правоохоронних органів, а також закріпити положення, що підкреслює почесність припинення трудових правовідносин за цією підставою.

Таким чином, під відставкою службовців правоохоронних органів слід розуміти почесне припинення трудових правовідносин за ініціативою службовця або незалежно від його волі, яке надає певні переваги порівняно з іншими підставами припинення трудових правовідносин.

Список літератури: 1. Конституционное право. Энциклопедический словарь / [отв. ред. С. А. Авакьян]. – М. : Издательство НОРМА, 2000. – 688 с. 2. Ноздрачев А. Ф. Государственная служба : учебник / Ноздрачев А. Ф. – М. : Статут, 1999. 3. Великий енциклопедичний юридичний словник / [за ред. Ю. С. Шемшученка]. – К. : Юрид. думка, 2007. – 992 с.

Надійшла до редколегії 16.06.2009

УДК 349.22(477)

О. В. Черноус

ГАРАНТІЇ ТА ВИДИ ТРУДОВИХ ПРАВ ЖІНОК ПРИ ПРИЙНЯТТІ НА СЛУЖБУ В ОВС УКРАЇНИ

Розглянуто правове регулювання та окремі види трудових гарантій, які надаються при прийнятті на службу в ОВС України особам жіночої статі.

Рассмотрено правовое регулирование и отдельные виды трудовых гарантий, которые предоставляются при приеме на службу в ОВД Украины лицам женского пола.

Legal regulation and separate forms of labor guarantees given to women who apply for service to internal affairs agencies in Ukraine are researched.

Одне з найважливіших соціальних прав громадян – це право на працю, яке закріплене в ст. 43 Конституції України таким чином: «Кожен має право на працю, що включає можливість заробляти собі на життя працею, яку він вільно обирає або на яку вільно погоджується» [1]. Суспільство протягом тривалого часу використовувало для виконання специфічних завдань у галузі охорони